

Vedó Attila: Karhatalom közreműködése az adóvégrehajtásban 1867-1944.

Absztrakt

Az állam működéséhez elengedhetetlen adóbevételek biztosítását minden történelmi korban prioritásként kezelték. Az adófizetési kötelezettséget elmulasztókkal szemben az állam kényszerintézkedéseket léptet életbe, melyek legsúlyosabb foka a karhatalmi erővel kikényszerített adóvégrehajtás. A kiegyezést követően a pénzügyi közigazgatás támogatására igénybe vehető fegyveres erő mind jellegében, mind feladataiban nagy fejlődésen esett át, melynek főbb állomásait foglalja össze tanulmányom. A téma feldolgozására a kiegyezéstől Magyarország megszállásáig kerül sor, azonban nem tárgyalom a kivételes hatalom időszakában bevezetett vagy kifejezetten háborús intézkedéseket. A tanulmány az adóvégrehajtás normatív hátterének, valamint a közigazgatás karhatalmi támogatásának rövid áttekintését követően az érintett fegyveres testületek szabályzataiban megjelenő rendelkezéseket vizsgálja.

Abstract

Ensuring tax revenues essential to the operation of the states has been considered a priority in all ages in history. States enact and implement coercive measures against people failing to meet their tax liabilities, the most severe measure being the tax execution procedures enforced through the use of law enforcement agencies. After the Austro-Hungarian Compromise of 1867, the armed forces available to support the management of public finances underwent a really profound development as regards their nature and tasks; the main stages of such development are summarized in my essay. The topic addresses and deals with the time period between the Compromise and the occupation of Hungary by Nazi German forces, however the explicit war measures and policies introduced during the time period of the emergency powers are not covered herein. Upon the brief outline regarding the legislative framework of the tax execution procedures, and the public administration support by law enforcement agencies, the essay examines and analyzes the provisions published in the regulations of the affected armed forces.

1. Bevezetés

A közigazgatási hatóságok határozatainak és törvényes rendelkezéseinek érvényre jutása a polgári társadalom működésének egyik fontos feltétele. Különös súllyal esik latba ezek között is az állam funkcióinak gyakorlását biztosító pénzügyi forrásokkal kapcsolatos döntések érvényre juttatása, vagyis az adóbevételek biztosítása. A kiegyezést követően létrejött polgári magyar állam is kiemelt kérdésként kezelte a

pénzügyi közigazgatás helyzetét. Az 1867. évi XII. tc.⁷²⁵ értelmében a pénzügy nem tartozott az Osztrák-Magyar Monarchia közös ügyei közé a közös külügy és a hadügy finanszírozására szolgáló források kezelésén kívül, így megnyílt az út egy önálló magyar pénzügyi igazgatási rendszer kiépítése előtt. A neoabszolútizmus korának osztrák birodalmi kormányzata területi alapon négy financiai körzetre osztotta a történelmi Magyarország területét⁷²⁶, és négy szinten szerveződő pénzügyi igazgatást hozott létre.⁷²⁷ Az adózás rendjét felügyelő, részben a kiegyezés előtti korszakból megörökölt szervezetrendszer legfontosabb szervei a pénzügyigazgatóságok voltak, melyek az állami bevételek két harmadát kitevő egyenes adókat is kezelték.⁷²⁸ Szintén az egyenes adók és illetékek kivetése és beszedése volt a feladata a magyar királyi adóhivataloknak, valamint egy 1867. március 11-én kelt magyar királyi miniszteri rendelet⁷²⁹ értelmében valamennyi törvényhatóságnak. Az 1870-es évekre a pénzügyi közigazgatási rendszer áttekinthetlenné vált, melynek következtében a magyar földadó-hátralék elérte a 96,8 %-ot.⁷³⁰ A helyzet az adóigazgatás reformjáért kiáltott, melyet 1875-76-ban az illetékkiszabási hivatalok létrehozásával és az adófelügyelői intézmény bevezetésével kívántak kezelni. A közadók kezeléséről szóló 1876. évi XV. törvénycikk az adók behajtását a korábbi költséges és visszaélésekre okot adó adóvégrehajtói intézmény mellőzésével a községi és megyei tisztségviselőkre bízta.

Már az 1868. évi XXI. tc. is elrendelte, hogy „*Ha az önkéntes fizetések nagyobb mérvű elmulasztásának következtében beáll a végrehajtás szüksége, ezt az adóhivatalok jelentései alapján akár egész kerületre vagy községre, akár egyes egyénekre nézve pénzügyi igazgatóságok fogják elrendelni.*”⁷³¹ Az 1883. évi XLIV. tc. a királyi adófelügyelő közvetlen felügyelete alatt a községek (városok) és járások szolgabírának kötelességévé teszi az adók behajtását, melyhez szükség esetén karhatalmat is kirendelhetnek.⁷³²

A pénzügyi közigazgatás szervezetének átalakításában csak az 1889. évi XXVIII. tc.⁷³³ hozott jelentősebb eredményt, de az adóvégrehajtás körüli karhatalmi biztosítás tárgyában változatlanul hagyja a korábbi rendelkezéseket.

Már a kezdeti szabályozásban is megjelent az igény a polgári pénzügyi közigazgatás rendelkezéseinek fizikai erővel történő kikényszerítésére, valamint az adó- és illetékfizetési kötelezettség alól kibúvók felderítése, melyre a magyar királyi

⁷²⁵ 1867. évi XII. törvénycikk a magyar korona országai és az Ő Felsége uralkodása alatt álló többi országok között fenforgó közös érdekű viszonyokról, s ezek elintézésének módjáról – Ez alól 10 évig kivételt képeztek az 1867. évi XVI. tc. ben rögzített só-, dohányjövédéki-, égetett szesz-, sör-, és cukoradó.

⁷²⁶ STIPTA István: *A pénzügyi közigazgatás szervezete Magyarországon 1849. és 1883. között.* Miskolci Jogi Szemle, 8. évf. (2013) 1. szám pp. 18-34.

⁷²⁷ SZABÓ Andrea: *A pénzügyi igazgatás szervezete és képzési rendszere a kiegyezéstől az I. világháború végéig.* In: CZENE-POLGÁR Viktória – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSKY Ágnes: *Mérföldkövek az adó- és vámigazgatás történetéből,* Budapest, 2017., MRTT Vám- és Pénzügyőri Tagozata, pp. 124-137.

⁷²⁸ STIPTA István: *Az egyenes adók és illetékek kezelésére vonatkozó hatáskörök 1875. és 1883. között.* Acta Universitatis Szegediensis: Sectio politico-juridica 75. évf. (2013) 1. szám pp. 601-608.

⁷²⁹ 1867. március 11-én kelt magyar királyi miniszteri rendelet Magyar és Erdélyország összes törvényhatóságaihoz az adók tárgyában. *Magyarországi Rendeletk Tára I.* évf. (1867.) pp. 37-38.

⁷³⁰ op.cit. STIPTA: *A pénzügyi közigazgatás szervezete...*

⁷³¹ 1868. évi XXI. törvénycikk a közadók kivetése, befizetése, biztosítása, behajtása és pénzügyi törvényszékek felállítására iránt 29.§

⁷³² „78. § A közigazgatási hatóságok (községi előljáróságok, szolgabírák, polgármesterek, alispánok, és az utóbbiakkal egyenlő rangban álló tisztviselők) kötelesek arról gondoskodni, hogy az 56-74. §-ban körülírt végrehajtási eljárás foganatosítása alkalmával a közrend szükség esetében karhatalom kirendelése által is fentartassék.” - 1883. évi XLIV. törvénycikk a közadók kezeléséről

⁷³³ 1889. évi XXVIII. törvénycikk a pénzügyi közigazgatás szervezetének változtatásáról

pénzügyminiszter 1867. március 10-én kelt rendeletével⁷³⁴ létrehozott Magyar Királyi Pénzügyőrség volt hivatott. A pénzügyőri szervezet alapegysége az önálló működési területtel bíró szakasz volt, élén szemlésszel vagy fővigyázóval. Több pénzügyőr szakaszt egy-egy pénzügyőri biztos kerület foglalt magában, több kerület pedig egy vagy több vármegye területére kiterjedően a pénzügyigazgatóságok tömörítettek, élükön pénzügyőri (fő)biztossal vagy pénzügyőri felügyelővel. Legfelsőbb szinten a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium megfelelő ügyosztály állt pénzügyőri főfelügyelő irányítása mellett.⁷³⁵ A szervezet létszáma megalakulását követően kb. 3000 fő volt, amely a századfordulóra meghaladta az 5000 főt.⁷³⁶ A testület feladatai között – a pénzügyi törvények és rend-szabályok 1868. november 26-án megjelent hivatalos összeállításából kitűnően – a csempészet és a pénzügyi törvények és szabályok áthágásának megakadályozása, továbbá a pénzügyi törvények és rendeletek vagy szabályok megszegőinek, az adó- vagy illetékfizetési kötelezettség alól kibúvóknak a felderítése és kézre kerítése szerepelt.⁷³⁷

A Magyar Királyság akkori területéhez viszonyítva, kezdeti jelentős állam- és vámhatárőrizeti feladatai mellett⁷³⁸ a szervezet nem volt képes (és polgári őrtestületként sokszor alkalmas sem) önállóan megfelelni valamennyi adóvégrehajtásra hatáskörrel rendelkező hatósági közeg igényeinek, így a pénzügyi közigazgatás fizikai támogatását jellemzően más karhatalmi erő valósította meg.

A két világháború között újjászervezett pénzügyőrségnek⁷³⁹ szintén voltak klasszikus értelemben vett karhatalmi feladatai,⁷⁴⁰ azonban önállóan továbbra sem volt képes kielégíteni az erre vonatkozó igényeket.

Összességében elmondható, hogy a dualizmus időszakában alakult ki a polgári magyar állam pénzügyi igazgatási testületeinek szervezeti felépítése, melyben 1945-ig

⁷³⁴ Idézi: SZABÓ: *A pénzügyi igazgatás szervezete...* 125.p.

⁷³⁵ PARÁDI József: *Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben.* Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században I. kötet, Budapest, 2003, Tipico Design Kft. 207.p.

⁷³⁶ Idem: *A dualizmus kori magyar pénzügyőrség és vámhivatalok.* Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), VIII.évf. (1998) 9.sz. 83.p.

⁷³⁷ DEÁK József: *A polgári magyar állam rendvédelmi sajtója 1867-1944.* In: PARÁDI Ákos (szerk.): Ünnepi tanulmányok Parádi József 65. születésnapja tiszteletére. Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, Budapest, 2015. p. 80. ; Idem: *A Magyar Királyi Belügyminisztérium a hátszázad közbiztonságáért a Nagy Háború idején. Társadalom és honvédelem.* 19. évf. (2015) 4. p. 83.

⁷³⁸ PARÁDI József: *A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása.* Belügyi Szemle, XXX.évf. (1982) 10.sz. pp. 44-51. ; Idem: *A magyar határőrizet 1867-1945. Rendészeti Szemle,* XLV.évf. (1997) 4.sz. pp. 101-109. ; Idem: *Nemzeti határőrizetünk polgári szakasza. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis),* XXIII.évf. (2013) 27-28-29-30.sz. pp. 141-154. ; PARÁDI József — SUBA János — VEDŐ Attila: *A magyar-román határ és őrzése 1867-1918.* Budapest, 2014², Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, pp. 44-50. ; SUBA János: *A dualista magyar állam határkiigazításának költségei.* 207-221.p. In: BODA József — PARÁDI József et al. (szerk.): *Tanulmányok a XIX-XX. századi magyar állam rendvédelem-történetéből.* Budapest, 2015, Nemzeti Közszolgálati Egyetem – Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, pp. 207-214. ; Idem: *A Magyar Királyság és az Osztrák Császárság közötti „vítás” határszakaszok” dualizmus kori rendezése.* 121-142.p. In: PARÁDI József et al. (szerk.): *Ünnepi tanulmányok GÁSPÁR László 65. születésnapja tiszteletére.* Budapest, 2015, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, pp. 121-134.

⁷³⁹ 1922. évi VIII. törvénycikk a m. kir. vámőrség és a m. kir. pénzügyőrség létszámának, kiegészítési módjainak és felfegyverzésének megállapításáról

⁷⁴⁰ 1922. évi 113.754. PM rendelet az 1922. évi VIII. törvénycikknek a m. kir. pénzügyőrségre vonatkozó rendelkezései végrehajtása tárgyában. „I § ... Feladata: ...c) a pénzügyi hivatalokat és közegeket hivatalos eljárásaikban támogatni.”

csak kisebb módosításokat hajtottak végre.⁷⁴¹ Az adók végrehajtásának fizikai erővel történő támogatását a második világháborút megelőzően – a polgári közigazgatás más rendelkezéseinek érvényre juttatásához hasonlóan – karhatalom kirendelésével biztosították, melyet elsősorban a Magyar Királyi Csendőrség szolgáltatót.

2. A karhatalom értelmezése és viszonya a polgári közigazgatáshoz

A dualizmus időszakában a karhatalom sokkal szélesebb tevékenységi kört takart, mint amit napjaink szóhasználata lefed. A karhatalom nem jelentett egyet az ún. csapaterővel végrehajtott feladatokkal, hanem a közigazgatás működésének olyan támogatását jelentette, melyben a legitim fizikai erőszak állami monopóliumával bíró fegyveres testületek jelenléte vagy intézkedése volt szükséges. Meg kell különböztetni a szűkebb és tágabb értelmű karhatalmat. Tágabb értelemben a hatósági tevékenységek fegyveres erővel történő támogatását jelentette, míg szűkebb értelemben a csapaterővel végrehajtott feladatokat. A karhatalom tehát nem volt más, mint a fenyegetett törvényesség biztosítására, a megzavart közrend helyreállítására kirendelt fegyveres erő. A szó közönséges értelmében a karhatalom olyan segítséget jelentett, amely fegyveresen jelenik meg és éppen fegyverének tekintélyével oszlatja el a törvényességet fenyegető veszedelmet és állítja helyre a megzavart közrendet.

A rendvédelmi testületek nem rendelkeztek monopóliummal a karhatalmi teendők ellátását illetően. Ilyen jellegű feladatokra a haderő csapatai is igénybe vehetők voltak. A dualizmus időszakában a véderő részei közül elsősorban a Magyar Királyi Honvédség csapatait vették igénybe a csapaterős rendvédelmi feladatok ellátására, bár a jogi szabályozásból a közös hadsereg elsőbbsége következett volna hasonló esetekben.⁷⁴² A haderő alakulatainak rendvédelmi csapaterős feladatok ellátására történő igénybevételét a korabeli honvédelmi törvények tették lehetővé, az igénybevétel módját pedig rendeletekben és szabályzatokban rögzítették. A véderő karhatalmi feladatokba történő bevonása nem tekinthető magyar sajátosságnak, mivel hasonló volt a helyzet a környező országokban, illetve a kontinens vezető hatalmai, Németország és Franciaország tekintetében is.⁷⁴³ A polgári közigazgatás rendelkezésére bocsátott karhatalmak és segédletek után a civil hatóságoknak a honvédelmi tárca felé külön elszámolás szerint térítést kellett fizetniük. A honvédségi alakulatokat például pénzügyőri szolgálatokra, közigazgatási vagy közbiztonsági célokra (pl. vesztegzár, záróvonal fenntartása, foglyok őrkíséréte, rablók elleni kiküldetések), a hatóságok által kibocsátott rendelkezések és tilalmak végrehajtására, adóvégrehajtó különítményként, postakíséretül, árvizeknél és más elemi csapásoknál segítségnyújtásra, polgári közigazgatás alá tartozó pénztárak, börtönök és egyéb intézetek őrizetére éppúgy igénybe lehetett venni, mint a fentiekre elsődlegesen szánt csendőri erőt.⁷⁴⁴

A dualizmus időszakában tehát nem emeltek áthidalhatatlan akadályokat a külső és a belső védelem megvalósítására létesített testületek igénybe vétele elé a rokon szakterületeken. A korabeli gyakorlat – egy-egy feladatot illetően – a testületek alkalmasságát tekintette mérvadónak. A törvényi szabályozás a rendfenntartás

⁷⁴¹ op.cit. SZABÓ: *A pénzügyi igazgatás szervezete...* 130.p.

⁷⁴² EGYED István: *Karhatalom az önkormányzatban*. Városi SzemleKülönlenyomat a 9. számból (1912. szeptember), Budapest, 1912. Székesfővárosi házi nyomda. pp. 529-534.

⁷⁴³ PARÁDI József: *Rendvédelem-karhatalom 1867–1945*. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis), XX. évf. (2011) 23. sz. pp. 111-123.

⁷⁴⁴ BALLA Tibor: *A Magyar Királyi Honvéd Lovasság karhatalmi célú alkalmazása a dualizmusban*. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis), XV. évf. (2008) 18. sz. pp. 13-15.

jogosultságait nem a rendvédelmi testületekhez, hanem az önkormányzatokhoz, illetve a központi államhatalomhoz telepítette.⁷⁴⁵

A rendvédelmi szervek által kiállított karhatalom igénye már 1867-ben is gyakran felmerült és egyre több hatósági eljárás követte minisztériumi szintű iránymutatások kiadását. Az igazságügy miniszter 1867. VI. 22-én kelt rendeletében megfogalmazta, hogy a magánjogi és bírósági ügyekből eredő karhatalmi igények kielégítésre „a csendőrséget helyettesítő s ennek teendőivel megbízott közegek alkalmaztassanak.”⁷⁴⁶ Voltak azonban olyan esetek, amikor a rendvédelmi közegek a feladat végrehajtására nem álltak rendelkezésre, így továbbra is haderő támogatta a hatósági eljárásokat. A belső rend fenntartásának feladataira a haderő folyamatos kirendelése azonban nem volt fenntartható a fejlődő polgári államban.

A kiegyezést követően a vidéki területek közbiztonságának helyreállítására és fenntartására tett állami intézkedések egy országos illetékességű, katonailag szervezett, fegyveres közbiztonsági őrtestületet, a Magyar Királyi Csendőrséget hívták életre. A hosszas előkészítő munkát követően országszerte megszervezett csendőrség a közigazgatás valós és hathatós támaszát jelentette a törvényes rend fenntartásában és rendelkezéseik fegyveres erővel történő kikényszerítésében. Ez a karhatalomnak nevezett tevékenységi kör mind szabályozásában, mind tartalmában hatalmas változásokon esett át a csendőrségi testület fennállása alatt, melyek alapjaiban határozták meg a szervezet működését.

A testület 1881. évi Szervezeti és Szolgálati Utasítása szerint a testület feladata volt a megzavart rendet és békét helyreállítani, mely során a közigazgatási hatóságok rendelkezése alatt állt. Azok hivatalos felszólításainak feltétlenül engedelmességni tartozott és a felhívás megbírálásába nem bocsátkozhatott. A meghagyás vagy meghívás tartalmáért mindenkor az azt kiadó hatóság vagy egyén volt felelős, ahogy ezek foganatosításáért, valamint eközben a törvények és a szolgálati utasítás határozványainak pontos betartásáért az eljáró csendőr.⁷⁴⁷ A Magyar Királyi Csendőrség tehát olyan rendvédelmi testület volt, amelyet azzal a céllal hoztak létre, hogy a közigazgatási döntések végrehajtását szükség szerint ki is kényszerítse akár fizikai erő, kényszerítő intézkedések, végső soron fegyverhasználat által is.⁷⁴⁸

A csendőrség tevékenységi körében az arra feljogosított hatóság vagy tisztviselő felhívására illetve kirendelésére teljesített szolgálatok között el kell különíteni a karhatalmat, a rendőri segélyt és az ezekkel rokon tartalmú, de más jogalapon nyugvó felszólítás vagy rendelkezés folytán teljesített közbiztonsági szolgálatot. E három fogalom, valamint a kusza jogszabályi szövegekben elrejtett fogalmi ismérvek hosszú időn át fejtörést okoztak a közigazgatási szerveknek.

A karhatalomfogalomkörének rendezetlensége gyakran zavart keltett a közigazgatásban, ami főként a nem megfelelő helyről kirendelt, nem helyesen igényelt vagy megnevezett fegyveres erő alkalmazásában nyilvánult meg. Ezt kísérelte meg feloldani az igazságügy miniszternek 1874. IV. 18-án kelt, a királyi törvényszékek

⁷⁴⁵ PARÁDI József: *A Magyar Királyság rendvédelme. 1867-1919.* Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis), IX. évf. (1999) 10. sz. pp. 98-147.

⁷⁴⁶ A magyar királyi igazságügy minisztérium 1867. június 22-én kelt rendelete, *Magyarországi Rendeletek Tára* I. évf. (1867.) . 174.p.

⁷⁴⁷ A belügyi- és honvédelmi m. kir. minister által 1881. október 1-én, a m.kir. csendőrség számára kiadott szervezeti és szolgálati utasítás. *Magyarországi Rendeletek Tára*, XV. évf. (1881), 1167.p. 1 §3.§ 7.§

⁷⁴⁸ SZIKINGER István: *A rendvédelmi jog szabályozása a dualizmus korában.* Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis), III. évf. (1993) 4. sz. pp. 187–198.

elnökeihez és a királyi járásbírákhoz intézett körrendelete,⁷⁴⁹ amely a bírósági végrehajtások alkalmával igénybe vett „karhatalom” és „rendőri segély” fogalmát tisztázta. Az elhatárolás alapjának ekkor egyrészt a kirendelés jogcímét, másrészt a kirendelt erő nagyságát tekintették. Rendőri segély alatt elsősorban a polgári perrendtartásról szóló törvény⁷⁵⁰ szerinti ellenszegüléssel akadályozott végrehajtás foganatosítása érdekében igénybe vett erőt értették (bár a jogszabály szövege karhatalmat említ, ami végső soron a nem megfelelő értelmezés alapja is volt). Ilyen esetekben általában 1-2 közbiztonsági közeg elegendő a feladathoz, akiket az illetékes járási tisztviselő rendel ki.

Ha azonban az ellenállás olyan mértékű volt, hogy több járás pandúrjait, vagy súlyosabb esetben haderő csapatait kellett kirendelni, erre már csak az alispán volt jogosult. Mivel az összpontosított erő karhatalomnak minősült, annak kirendelésére a köztörvényhatóságok rendezéséről szóló 1870. évi törvényben foglaltak voltak érvényesek.⁷⁵¹ Ezen törvényt hatályon kívül helyező — a törvényhatóságokról szóló 1886. évi — törvény értelmében az alispán a vármegye első tisztviselőjeként intézkedhetett a karhatalom kirendelése iránt.⁷⁵² A végrehajtási eljárásról szóló 1868. évi törvényhelyébe lépő 1881. évi törvény még élesebben elkülönítette a karhatalom és a rendőri segély közti különbséget, miszerint az ellenszegülés leküzdése közbiztonsági közegek „segélyével” eszközendő,⁷⁵³ melyhez a megkeresést a hatóság képviselője közvetlenül intézi. A szükséges haderő által biztosított karhatalom kirendelése érdekében a kiküldő a bírósághoz volt köteles fordulni. A fentiekből látszik a közigazgatás folyamatos törekvése a két fogalom szétválasztására és eltérő tartalmuk érzékeltetésére.

A hatóságok folyamatos fogalmi zavarát jelzi azonban a közadók szedéséről szóló 1883. évi törvény, mely szerint az eljárás során a közbiztonságot szükség esetén karhatalom kirendelésével is fenn kell tartani.⁷⁵⁴ A rendelkezés azonban tartalmában az ellenállókkal szemben fellépő rendőri segélyt takart és nem szűkebb értelemben vett, a jelenléttel visszatartó hatású karhatalmi fellépést.

A fogalmak fordított felcserélésére is van példa a korabeli joggyakorlatban. A Magyar Királyi Csendőrség városi szolgálatellátásának lehetőségét szabályozó 1882. évi törvény szerint⁷⁵⁵ olyan esetekben, mikor a városi rendőrség nem tudja fenntartani a

⁷⁴⁹ 1874. évi 8405. IM. r. a bírósági végrehajtások alkalmával a karhatalomnak s illetőleg a rendőri segélynek miképpen leendő igénybevétele tárgyában, *Magyarországi Rendeletek Tára*, VIII. évf. (1874) pp. 341-342.

⁷⁵⁰ 1868. évi LIV.tc. a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában, 379.§

⁷⁵¹ 1870. évi XLII.tc. a köztörvényhatóságok rendezéséről

⁷⁵² 1886. évi XXI.tc. a köztörvényhatóságokról 68.§ o) pont

⁷⁵³ „32. § ... Ellenszegülés esetében a végrehajtás az illető törvényhatóság vagy község legközelebbi közbiztonsági közegének segélyével foganatosítandó, melyhez a megkeresést a kiküldött közvetlenül intézi. A netalán szükséges katonai karhatalom megszerzése végett a kiküldött a kiküldő bíróság főnökéhez köteles fordulni. A végrehajtásnak ellenszegülés által való meggátolása esetében, a kiküldött a bünvádi eljárás megindítása végett, hivatalból külön jelentést tartozik tenni.” 1881. évi LX.tc. a végrehajtási eljárásról

⁷⁵⁴ „78. § A közigazgatási hatóságok (községi előljáróságok, szolgabírák, polgármesterek, alispánok, és az utóbbiakkal egyenlő rangban álló tisztviselők) kötelesek arról gondoskodni, hogy az 56-74. §-ban körülírt végrehajtási eljárás foganatosítása alkalmával a közrend szükség esetében karhatalom kirendelése által is fenntartassék.” 1883.évi XLIV.tc. a közadók kezeléséről

⁷⁵⁵ „3. § Oly egyes esetekben, midőn a csend, rend és közbiztonság az illető városi rendőrség által fenn nem tartható, a városi hatóság főnöke, vagy törvényes helyettese a csendőrség segédkezését igénybe venni jogosult.” 1882. évi X.tc. a magyar királyi csendőrség által, a törvényhatósági joggal felruházott városok kül- és belterületein való teljesítendőkről

közrendet, a városi hatóság vezetője a „csendőrség segédkezését” igénybe venni jogosult. Ez azonban nem esik a rendőri segély fogalmkörébe, mivel a csendőrség nem saját szolgálati feladatai teljesítésére volt kirendelve, hanem hogy megjelenésével tekintélyt szerezzen a rendőrség intézkedéseinek.

A büntető perrendtartásról szóló 1896. évi törvény szerint a terheltek előállításánál karhatalom vehető igénybe, ami azonban fogalmilag és tartalmát tekintve is helyes.⁷⁵⁶ Ennek oka, hogy a csendőr egyszerűen szolgálatot teljesített akkor, ha a terheltet bekísérte a hatósághoz és karhatalomként járt el, ha az elővezető parancs közönséges kényszereszközökkel nem volt foganatosítható, vagyis a terhelt ellenállt. Ekkor a karhatalom általános céljának tartalmi elemei teljesültek, a helyzet azonban az alkalmazott alacsony létszám miatt sajátos volt.

A fogalmak teljes körű tisztázását még inkább nehezíti a sem karhatalom, sem rendőri segély fogalmkörébe nem vonható intézkedések témája. Ilyenek voltak a több törvényben is megjelenő *visszakísérés* és *kivezetés*, melyek nem álltak másból, mint a munkavégzés helyéről távol maradt személy felhívása és kísérése rendszerint ellenállás nélkül. Itt a csendőr nem segélyt nyújtott egy hatóságnak, hanem közbiztonsági szolgálatot teljesített annak a szolgabírónak a rendelkezése folytán, akinek más közegek nem álltak rendelkezésére.

A csendőrség tehát, ha nem a rendes szolgálati teendőt végezte, hanem megjelenésével tartotta vissza az erőszakoskodást vagy polgári tisztviselők felhívására biztosította a törvényes rendelkezések akadálytalan végrehajtását, karhatalmi szolgálatot teljesített, ha azonban aktív ellenállás leküzdése miatt került kirendelésre, akkor rendőri segély valósult meg.⁷⁵⁷

A két világháború között a megváltozott jogi és társadalmi viszonyok⁷⁵⁸ világosabban rajzolták ki a karhatalom tartalmának határvonalait. A polgári közigazgatás vagy az igazságszolgáltatás által igénybe vett fegyveres erő karhatalmi és egyéb felhívásra teljesített (felszólított) szolgálatai továbbra is több ponton összemósódtak, azonban a fejlődő jogi szabályozás és rendvédelmi szakmai módszertan eredményeként az átfedések mindinkább megszűntek. A karhatalom kifejezés az 1930-as évekre már inkább a szűkebb értelemben vett, csapaterővel megvalósított feladatot jelentette. Ekkorra mind jogszabályi, mind belső szabályzatok szintjén letisztultabbá vált a karhatalmi fellépésre jogosított és általánosan igénybe vett fegyveres testületek köre (ez elsősorban a csendőrséget jelentette), és a karhatalom kifejezés is élesebben különült el az egyéb közhatóságok felhívására avagy rendelkezése folytán teljesített csendőrségi szolgálatoktól.

Bár a helyzet a két világháború között rendeződött, vitás, külön értelmezésre szoruló kérdések azonban továbbra is maradtak. Az 1927. évi szolgálati utasítás⁷⁵⁹ a csendőrség szolgálatát közbiztonsági és belső szolgálatra, a közbiztonsági szolgálatot pedig államrendészeti, közrendészeti, igazságügyi rendészeti és karhatalmi szolgálatra tagolta. Azonban míg a korábbi szolgálati utasítások szerint a karhatalom biztosítása a felszólított szolgálatok körében volt kezelendő, addig 1927-től élesen elhatárolták attól.

⁷⁵⁶ 1896. évi XXXIII.tc. a bűnvádi perrendtartásról 131.§

⁷⁵⁷ K. NAGY Sándor: *Karhatalom*. Csendőrségi Lapok, III. évfolyam (1909), 24. szám pp. 277 – 281.

⁷⁵⁸ Vö. ...: A rendvédelmi szerveknek a lokális és a globális biztonság kérdéseire egyaránt következetes válaszokat kell adnia. In: KOVÁCS István: „*Olajozás*”, *szervezett bűnözés és prostitúció a 90-es években Magyarországon*. Nemzetbiztonsági Szemle, (2015) 1. szám, pp. 114-146. ; Idem: *Prostitúció, és prohibíció a mai Magyarországon: avagy miért nem sikerül a rendőrségnek a szocializmust levetközni a XXI. században*. *Létünk*, (2018) 2. szám, pp. 17.

⁷⁵⁹ *Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára*, Budapest, 1927., Pallas, 387.p.

Az elhatárolás alapja a kirendelt csendőrök helyszíni viselkedése volt, ugyanis a felszólított szolgálatoknál a csendőrség önállóan és aktívan végzett feladatokat, karhatalmi fellépés esetén azonban passzívan viselkedett mindaddig, amíg az illetékes tisztviselőtől felhívást nem kap a közbelépésre. Fontos különbség volt továbbá, hogy a felszólított szolgálatokra vonatkozó megkeresések és felhívások közvetlenül az őrsökhöz is érkezhettek, a karhatalom iránti igények azonban kizárólag a főszolgabíró vagy a szárnyparancsnokság útján.⁷⁶⁰

3. Az adóvégrehajtás biztosítására bevezetett intézkedések a szabályzatok tükrében

Az első átfogónak tekinthető karhatalmi szabályozást a honvédelmi miniszter 1876. évben körrendelet formájában adta ki. A körrendelet mellékletként megjelent egy *Utasítás*, amely első ízben tartalmazott pontos szabályozást mind a közhatóságok, mind a katonai parancsnokságok által követendő eljárás tekintetében.⁷⁶¹ A rendelet leszögezi, hogy a haderő csapatait karhatalmi feladatok teljesítésére csakis abban az esetben lehet kirendelni, ha a „politikai hatóságok” rendelkezésére álló közbiztonsági erő nem elegendő. A legsürgősebb eseteket kivéve ezek a polgári hatóságok döntöttek saját erejük elégséges voltáról, illetve a haderő igényléséről. Ha a sürgős karhatalmi beavatkozás igénye miatt a kirendelő közvetlenül a haderő területileg illetékes állomásparancsnokságához fordult, erről a belügyminiszternek táviratilag azonnal jelentést kellett tennie.

A rendelet mellékletét képezi az *„Utasítás a sorhadi vagy honvédségi karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásról”*, amely a karhatalom célját a következők szerint fogalmazza meg: *„... a közhatóságok támogatása, hogy ez által azoknak törvényes rendelkezéseik és hivatalos működéseik ellenében vetett erőszakos ellenállás ellen, a szükséges anyagi erő szolgáltatassék.”*⁷⁶²

Az utasítás felsorolja azon hatóságokat és közegeket, akik közvetlenül fordulhattak a haderő parancsnokságaihoz karhatalmi igénnyel. A 2. pont o)-s) alpontjaiban már itt megtalálhatóak voltak a magyar királyi pénzügyi igazgatóságok, a vám- és adóőri felügyelők, a pénzügyi biztosok, valamint a pénzügyőri szakaszparancsnokok. A felsorolt személyek a hadsereg legközelebbi helyőrségéhez fordulhattak igényükkel a karhatalom céljának megjelölésével. A kiküldött erőt természetesen a karhatalmi feladatok teljesítésére felkészített alakulatok állományilletékes parancsnoka határozta meg. A Magyar Királyi Honvédség karhatalmat csak akkor szolgáltatott, ha az adott területen a közös hadsereg csapatai nem, vagy nem kellő létszámban álltak rendelkezésre.

A polgári hatóságok által kikért, a haderő karhatalmi feladatokat ellátó csapatainak tényleges fegyveres alkalmazásakor a közigazgatási tisztviselő háttérbe vonult és a további intézkedések tisztán katonai szempontok szerint történtek. Ez komoly garancia volt a katonai erő politikai vagy önös célokra történő felhasználása ellen, több részletszabály azonban nem volt teljesen kidolgozott.

⁷⁶⁰HOROSTSÁK Béla: *A karhatalmi szolgálatról*. Csendőrségi Lapok, XXI. évfolyam (1927), 15. szám pp. 460 – 463.

⁷⁶¹ 1876. évi 1962. (VI.13.) HM. eln. sz. körrendelet *Utasítás a sorhadi vagy honvédségi karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásról*, *Magyarországi Rendeletek Tára*, X. évf. (1876). 285.p.

⁷⁶² Loc. cit.

Az Utasítás alkalmazását a magyar királyi pénzügyminiszter a 2667/1876. PM. rendelettel tette kötelezővé valamennyi pénzügyigazgatóság számára.⁷⁶³

Az 1876. évi rendelet módosítására és átdolgozott újbóli kiadására a honvédelmi miniszter 1886. évben kiadott körrendeletében került sor 1887. I. 16-ai hatállyal.⁷⁶⁴ Az új rendelet mellékleteként kiadott „*Utasítás a magyar korona országaiban a hadseregbeli vagy honvéd karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásra nézve*” jelentős módosításokat nem, inkább aktualizálást és a közigazgatási szervezet változásaihoz igazítást jelentett. A pénzügyminiszter szintén kihirdette és valamennyi pénzügyi hatóság számára kötelezővé tette az Utasítás alkalmazását.⁷⁶⁵ A szabályozás újabb módosítására és jelentős kiegészítésére a honvédelmi miniszter „*Utasítás a magyar korona országaiban a hadseregbeli vagy honvéd karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásra nézve*” című 1896. évi rendeletének a kiadásával került sor.⁷⁶⁶ Ez fontos és a polgári állam szellemiségét erősítő rendelkezést tartalmazott, miszerint a haderő csapatai a továbbiakban csak akkor voltak igénybe vehetők, ha az összpontosított csendőri erő nem volt elégséges.

Kijelenthető tehát, hogy a karhatalmi csendőri erő olyan mértékben értékelődött fel az 1876-os és 1886-os utasítások óta, hogy azt már a csapaterős karhatalmi feladatok elsődleges végrehajtójának tekintették. Szükséges volt azonban szem előtt tartani azt is, hogy nagyobb területet érintő vagy súlyos fegyveres harcot igénylő esetekben továbbra is a haderő kirendelt alakulatai voltak a karhatalmi teendők megvalósítói a közrend helyreállításának elsődleges eszközei.

Az igazságügy miniszternek a karhatalom igénybevétele tárgyában kibocsátott rendelete az igazságügyi hatóságok számára is egyértelművé tette az új szabályozás kizárólagosságát és mellékletében közölte a karhatalmi utasítást is.⁷⁶⁷ A pénzügyminiszter 2975/1896. PM rendeletével rendelte el az eljárásrend bevezetését a pénzügyi közigazgatásban.⁷⁶⁸

A katonai karhatalommal kapcsolatos szabályozást természetesen a Magyar Királyi Csendőrség szabályzatai is követték. Az „*Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára*” címmel (továbbiakban SZUT) 1881-ben megjelent első szolgálati szabályzata is tartalmazta, hogy a csendőrség a közigazgatási hatóságok rendelkezése alatt áll. Ezek hivatalos felszólításainak feltétlenül engedelmessé tartsanak és a felhívás megbírálásába nem bocsátkozhat. Az adóvégrehajtás alkalmával végrehajtandó feladatokra a SZUT 74. §. tér ki és leszögezi, hogy „*a segélyt nyújtó csendőrnek ily esetekben nem szabad az előforduló zálogolásnál vagy a végrehajtás más*

⁷⁶³ 1876. évi 2667. (VII.29.) PM. körrendelet a sorhadi vagy honvédségi karhatalomnak igénybevétele tárgyában, *Pénzügyi Közlöny*, III.évf. (1876.) 36. sz. 66.p

⁷⁶⁴ 1886. évi 4539/eln. (I.16.) HM körrendelet Utasítás a sorhadi vagy honvédségi karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásról, *Magyarországi Rendeletek Tára* 1887. 22.p

⁷⁶⁵ 1887. évi 143. (II.3.) PM. körrendelet a hadseregbeli és honvédségi karhatalomnak igénybevétele tárgyában, *Pénzügyi Közlöny*, IV. évf. (1887). 6. sz. 9.p.

⁷⁶⁶ 1896.évi 6707/eln. (X.13.) HM rendelet Utasítás a magyar korona országaiban a hadseregbeli vagy honvéd karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásra nézve, *Magyarországi Rendeletek Tára* 1896. Bp. Kiadja az Országos Törvénytár szerkesztősége 385.p

⁷⁶⁷ 1896. évi 58 440 (X.29.) IM rendelet a karhatalom igénybevétele tárgyában kibocsátott, az karhatalmi új utasítás közlése, *Igazságügyi Közlöny* V. évfolyam 11. szám (1896. november 25.) 357.p.

⁷⁶⁸ 1896. évi 2975. (XI.5.) PM körrendelet a hadseregbeli és honvédségi karhatalomnak igénybevétele tárgyában, *Pénzügyi Közlöny*, XXIII. évf. (1896). 27. sz. 54.p

mozzanatainál tettelesen közreműködni, hanem csakis arról kell gondoskodni, hogy a hatósági közegek feladatukat akadály nélkül teljesíthessék.”⁷⁶⁹

Az 1912. évi SZUT 32. §-a már pontosítja a fenti rendelkezést és a „tetteles” helyett a „személyes” közreműködést tiltja, valamint kiemeli, hogy a hatósági közegek személyét „az erőszakoskodás ellen meg kell védeni.”⁷⁷⁰

Az első világháborút követő első jelentős és egységes szabályozásnak az 1924. évi karhatalmi szabályzat⁷⁷¹ és a 4132/1925. BM rendelet tekinthető.⁷⁷² A fenti általános szabályzók nyomán került átdolgozásra az 1927. évi csendőrségi szolgálati utasítás⁷⁷³ is, amely több jelentős változást is tartalmazott a korábbi szabályozáshoz képest. Csendőrségi karhatalomnak azt a járőrt vagy csapatot tekintette, amely a közhatóságok vagy hatósági személyek támogatására olyan célból került kirendelésre, hogy azoknak hivatalos eljárásukban esetleges erőszakos ellenállás vagy támadás leküzdésére a szükséges erő rendelkezésükre álljon.

Az ilyen karhatalmi szolgálat célja tehát az volt, hogy valamely hatóságnak fegyveres segítséget nyújtson, ezért ebben a csendőrség csak olyan mértékben működött közre önállóan, amennyiben azt az a megjelölt cél elérése szükségessé tette. A csendőrséget csak akkor lehetett karhatalomként kirendelni, ha az érintett hatósági eljárásban korábban ellenszegülés fordult elő vagy attól nyomós indokkal tartani lehetett. Csendőri karhatalmi erőt csak működési területén lehetett alkalmazni, melytől csak a belügyminiszter engedélyével lehetett eltérni. A csendőr a hatósági ténykedésben nem vett részt, az annak biztosítása érdekében hozzá intézett felhívásokat nem bírálhatta, az eljárás jogalapját nem kérdőjelezhetette meg a nyilvánvaló törvénysértés eseteit kivéve.⁷⁷⁴

A szolgálati utasítás rendelkezéseit a honvédségi karhatalomra vonatkozó általános szabályokkal együtt kellett alkalmazni, mégis speciálisnak volt tekinthető mind a csendőrség szerepét, mind a szabályozás részletességét tekintve. Az 1924. évi karhatalmi szabályzat és az ezen alapuló csendőrségi szabályzók a következő évtizedekre időtálló módon meghatározták a karhatalmi tevékenység kereteit. Megváltoztatásukra csak 1942-ben volt szükség új szabályzat kiadásával, melyet azonban nem szakmai indokok, hanem a megváltozott biztonsági prioritások tettek szükségessé.⁷⁷⁵

A Pénzügyminisztérium a korábbi gyakorlatnak megfelelően igazodott a központi szabályozáshoz, de saját rendelkezést is kibocsátott a 60 000/1927. PM rendelet⁷⁷⁶ formájában, melyben továbbra is „közbiztonsági közeg segítségével, vagy karhatalom kirendelése által” rendeli biztosítani a végrehajtási eljárás sikerét.

A jogszabályokon és szabályzatokon kívül a szakirodalom is foglalkozott a témával. Az adóvégrehajtások biztosítására kirendelt csendőrségi karhatalom

⁷⁶⁹ op.cit. SZUT-1881. 74.§

⁷⁷⁰ Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára, Budapest, 1912. s.n 361.p. 32.§

⁷⁷¹ Szabályzat a karhatalmi szolgálat ellátására a m. kir. honvédség számára A-15, Budapest, 1924. Pallas, 86.p.

⁷⁷² 1925. évi 4132. (1926.VI.15.) BM. r. a katonai karhatalom igénybevételéről és alkalmazásáról, Magyarországi Rendeletek Tára, LX: évf. (1924.) 1. füzet pp. 275-285.

⁷⁷³ Szervezeti és Szolgálati Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára, Budapest, 1927., Pallas, 387.p.

⁷⁷⁴ Loc. cit. 93. §. Karhatalmi szolgálat

⁷⁷⁵ Szabályzat a karhatalmi szolgálat ellátására a m. kir. honvédség számára. Budapest, 1942., Athenaeum 104.p.

⁷⁷⁶ 1927. évi 60 000 (X.14.) PM rendelt a közadók kezeléséről szóló 1927. évi 600 PM. számú Hivatalos Összeállítás végrehajtása tárgyában, Magyarországi Rendeletek Tára, LXI. évf. (1927) I. kötet pp. 2527-2989.

elosztására például létezett szakmai ajánlás. Egy 10 fős csendőri erő szolgálatba vezénylése esetén a karhatalom zöme tartalékként biztosította a végrehajtással érintett házat 50-60 méter távolságban, 2 fő a végrehajtó személyes védelmét szolgálta, 2 fő pedig az összegyűjtött zálogtárgyakat őrizte az erre kijelölt helyen. Az érintett házak udvarában gyülekező és ellenálló csoportok szétosztatás nem volt célszerű, ezért felügyeletükről kellett gondoskodni a végrehajtás befejezéséig, amire szükség szerint járőrt különítettek el.

Ha a kirendelt erő a 15 főt nem érte el, parancsnokuk az őrsparancsnok volt, legalább 15 fős köteléket azonban már kirendelt tiszt vagy a csendőr-szakasz parancsnoka vezényelt. Az őrs erejét és az esetleges megerősítő erőket közös gyakorlati foglalkozáson készítették fel a tényleges alkalmazás előtt. Ennek során a kivonulástól a tömegosztatást követő teendőig minden mozzanatot és tömegkezelési technikát gyakoroltak. Általánosan elfogadott vélemény volt, hogy ha ezt a lakosság látta, az jótékony hatást gyakorolt a rendezvény későbbi békés lefolyására. A megelőzés és elrettentés fontosságát mutatja az is, hogy az összpontosított erőket – még a közigazgatási tisztviselők kérésére is – tilos volt elbújtatni és azt a látszatot kelteni, hogy csendőri biztosítás nincs jelen. Ezzel ugyanis nem volt elérhető az összpontosítás célja, vagyis a tömeg visszatartása az erőszakos cselekményektől, amelyre végső soron valamennyi intézkedés irányult.⁷⁷⁷

4. Összefoglalás

Összességében elmondható, hogy bár az adóvégrehajtásban történő közreműködés nem tartozott sem a katonai, sem a csendőrségi karhatalom elsődleges feladatai közé, a téma folyamatosan foglalkoztatta a döntéshozókat. Az adóbevételek fegyveres erő közreműködésével történő biztosításának módszertana jelentő fejlődésen esett át a Kiegyezéstől a második világháborúig, mely során egyre több demokratikus garancia jelent meg az eljárásrendben és a végrehajtásban egyaránt. Bár a dualizmus időszakában akár a nagyobb katonai erő kivezénylése mellett végrehajtott tömeges adóvégrehajtás sem volt ritka, a két világháború között már a rendvédelmi szervek elsődleges igénybe vétele volt jellemző. A karhatalomként kirendelt fegyveres erő felszerelésében a tömeges ellenállás leküzdésére is alkalmas volt, az adófizetési kötelezettséget elmulasztókkal szemben mégis a megelőzés és visszatartás kapott hangsúlyt a kényszerítő eszközök alkalmazásával vagy a fegyverhasználattal szemben.

Felhasznált irodalom

- [1] BALLA Tibor: *A Magyar Királyi Honvéd Lovasság karhatalmi célú alkalmazása a dualizmusban*. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis), XV. évf. (2008) 18. sz. pp. 13-15.
- [2] BALOGH Béla: *Az őrsök karhatalmi szolgálata. II. rész*, Csendőrségi Lapok, XXIX.évf. (1935) 3. sz. pp. 75-78.
- [3] DEÁK József: *A Magyar Királyi Belügyminisztérium a hátszág közbiztonságáért a Nagy Háború idején*. Társadalom és honvédelem. 19. évf. (2015) 4. p. 83.
- [4] DEÁK József: *A polgári magyar állam rendvédelmi sajtója 1867-1944*. In: Parádi

⁷⁷⁷BALOGH Béla: *Az őrsök karhatalmi szolgálata. II. rész*. Csendőrségi Lapok, XXIX.évf. (1935) 3. sz. pp. 75-78.

- Ákos (szerk.): Ünnepi tanulmányok Parádi József 65. születésnapja tiszteletére. Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. Budapest, 2015. p. 80.
- [5] EGYED István: *Karhatalom az önkormányzatban*. Városi SzemleKülönlenyomat a 9. számból (1912. szeptember), Budapest, 1912. Székesfővárosi házinyomda. pp. 529-534.
- [6] HOROSTSÁK Béla: *A karhatalmi szolgálatról*. Csendőrségi Lapok, XXI. évfolyam (1927), 15. szám pp. 460 – 463.
- [7] K. NAGY Sándor: *Karhatalom*. Csendőrségi Lapok, III. évfolyam (1909), 24. szám pp. 277 – 281.
- [8] KOVÁCS István: „*Olajozás*”, *szervezett bűnözés és prostitúció a 90-es években Magyarországon*. Nemzetbiztonsági Szemle, III. évf. (2015) 1. szám, pp. 114-146.
- [9] KOVÁCS István: *Prostitúció, és prohibíció a mai Magyarországon: avagy miért nem sikerül a rendőrségnek a szocializmust levetkőzni a XXI. században*. Létünk, 2. évf. (2018) 2. szám, pp. 7-29.
- [10] PARÁDI József: *A Magyar Királyság rendvédelme. 1867-1919*. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), IX. évf. (1999) 10. sz. pp. 98-147.
- [11] PARÁDI József: *A dualizmuskori magyar pénzügyőrség és vámhivatalok*. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), VIII.évf. (1998) 9. sz. pp. 82-85.
- [12] PARÁDI József: *Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben, /Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században/ I. kötet*, Budapest, 2003, Tipico Design Kft. 207.p.
- [13] PARÁDI József: *Rendvédelem-karhatalom 1867–1945*. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XX. évf. (2011) 23. sz. pp. 111-123.
- [14] PARÁDI József: *A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása*. Belügyi Szemle, XXX.évf. (1982) 10.sz. pp. 44-51.
- [15] PARÁDI József: *A magyar határőrizet 1867-1945*. *Rendészeti Szemle*, XLV.évf. (1997) 4. sz. pp. 101-109.
- [16] PARÁDI József: *Nemzeti határőrizetünk polgári szakasza*. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIII.évf. (2013) 27-28-29-30.sz. pp. 141-154.
- [17] PARÁDI József — SUBA János — VEDÓ Attila: *A magyar-román határ és őrzése 1867-1918*. Budapest, 2014, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 172 p. HU-ISBN 978 963 89 8285 8. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 3.
- [18] STIPTA István: *Az egyenes adók és illetékek kezelésére vonatkozó hatáskörök 1875. és 1883. között*. Acta Universitatis Szegediensis: Sectio politico-juridica 75. évf. (2013) 1. szám pp. 601-608.
- [19] STIPTA István: *A pénzügyi közigazgatás szervezete Magyarországon 1849. és 1883. között*. Miskolci Jogi Szemle, 8. évf. (2013) 1. szám pp. 18-34.
- [20] SUBA János: *A dualista magyar állam határkiigazításának költségei*. pp. 207-221. In BODA József — PARÁDI József et al. (szerk.): *Tanulmányok a XIX-XX. századi magyar állam rendvédelem-történetéből*. Budapest, 2015, Nemzeti Közszolgálati Egyetem – Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 244 p.
- [21] SUBA János: *A Magyar Királyság és az Osztrák Császárság közötti „vitás” határszakaszok” dualizmuskori rendezése*. pp. 121-142. In: PARÁDI József et al.

- (szerk.): Ünnepi tanulmányok GÁSPÁR László 65. születésnapja tiszteletére. Budapest, 2015, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 154 p
- [22] SZABÓ Andrea: *A pénzügyi igazgatás szervezete és képzési rendszere a kiegyezéstől az I. világháború végéig*. In: CZENE-POLGÁR Viktória – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSKY Ágnes: *Mérföldkövek az adó- és vámigazgatás történetéből*, Budapest, 2017., MRTT Vám- és Pénzügyőri Tagozata, pp. 124-137.
- [23] SZIKINGER István: *A rendvédelmi jog szabályozása a dualizmus korában*. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis), III. évf. (1993) 4. sz. pp. 187–198.
- [24] *Szabályzat a karhatalmi szolgálat ellátására a m. kir. honvédség számára*. Budapest, 1942., Athenaeum 104.p.
- [25] *Szervezeti és Szolgálati Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára*, Budapest, 1927., Pallas, 387.p.
- [26] *Szabályzat a karhatalmi szolgálat ellátására a m. kir. honvédség számára A-15*, Budapest, 1924. Pallas, 86.p.
- [27] *Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára*, Budapest, 1912. s.n 361.p.
- [28] *Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára*, Budapest, 1927., Pallas, 387.p.
- [29] 1867. évi XII. törvénycikk a magyar korona országai és az Ő Felsege uralkodása alatt álló többi országok között fenforgó közös érdekű viszonyokról, s ezek elintézésének módjáról
- [30] 1868. évi XXI. törvénycikk a közadók kivetése, befizetése, biztosítása, behajtása és pénzügyi törvényszékek felállítása iránt
- [31] 1868. évi LIV.tc. a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában,
- [32] 1870. évi XLII.tc. a köztörvényhatóságok rendezéséről
- [33] 1881. évi LX.tc. a végrehajtási eljárásról
- [34] 1882. évi X.tc. a magyar királyi csendőrség által, a törvényhatósági joggal felruházott városok kül- és belterületein való teljesítendőkről
- [35] 1883.évi XLIV.tc. a közadók kezeléséről
- [36] 1883. évi XLIV. törvénycikk a közadók kezeléséről
- [37] 1886. évi XXI.tc. a köztörvényhatóságokról
- [38] 1889. évi XXVIII. törvénycikk a pénzügyi közigazgatás szervezetének változtatásáról
- [39] 1896. évi XXXIII.tc. a bűnvádi perrendtartásról
- [40] 1922. évi VIII. törvénycikk a m. kir. vámőrség és a m. kir. pénzügyőrség létszámának, kiegészítési módjainak és felfegyverzésének megállapításáról
- [41] 1867. március 11-én kelt magyar királyi miniszteri rendelet Magyar és Erdélyország összes törvényhatóságaihoz az adók tárgyában. *Magyarországi Rendeleték Tára* I. évf. (1867.) pp. 37-38.
- [42] A magyar királyi igazságügy minisztérium 1867. június 22-én kelt rendelete, *Magyarországi Rendeleték Tára* I. évf. (1867.) 174.p.
- [43] 1874. évi 8405. (IV.18.) IM. r. a bírósági végrehajtások alkalmával a karhatalomnak s illetőleg a rendőri segélynek miképpen leendő igénybevétele tárgyában, *Magyarországi Rendeleték Tára*, VIII. évf. (1874) pp. 341-342.
- [44] 1876. évi 1962. (VI.13.) HM. eln. sz. körrendelet Utasítás a sorhadi vagy honvédségi karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatalóságok részéről követendő eljárásról, *Magyarországi Rendeleték Tára*, X. évf. (1876). 285.p.

- [45] 1876. évi 2667. (VII.29.) PM. körrendelet a sorhadi vagy honvédségi karhatalomnak igénybevétele tárgyában, *Pénzügyi Közlöny*, III.évf. (1876.) 36. sz. 66.p
- [46] A belügyi- és honvédelmi m. kir. minister által 1881. október 1-én, a m.kir. csendőrség számára kiadott szervezeti és szolgálati utasítás. *Magyarországi Rendeleték Tára*, XV. évf. (1881), 1167.p.
- [47] 1886. évi 4539/el. (I.16.) HM körrendelet Utasítás a sorhadi vagy honvédségi karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásról, *Magyarországi Rendeleték Tára* 1887. 22.p
- [48] 1887. évi 143. (II.3.) PM. körrendelet a hadseregbeli és honvédségi karhatalomnak igénybevétele tárgyában, *Pénzügyi Közlöny*, IV. évf. (1887). 6. sz. 9.p.
- [49] 1896.évi 6707/el. (X.13.) HM rendelet Utasítás a magyar korona országaiban a hadseregbeli vagy honvéd karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásra nézve, *Magyarországi Rendeleték Tára* 1896. Bp. Kiadja az Országos Törvénytár szerkesztősége 385.p
- [50] 1896. évi 58 440 (X.29.) IM rendelet a karhatalom igénybevétele tárgyában kibocsátott, az karhatalmi új utasítás közzlése, *Igazságügyi Közlöny* V. évfolyam 11. szám (1896. november 25.) 357.p.
- [51] 1896. évi 2975. (XI.5.) PM körrendelet a hadseregbeli és honvédségi karhatalomnak igénybevétele tárgyában, *Pénzügyi Közlöny*, XXIII. évf. (1896). 27. sz. 54.p
- [52] 1922. évi 113.754. (VII.20.) PM rendelet az 1922. évi VIII. törvénycikknek a m. kir. pénzügyőrségre vonatkozó rendelkezései végrehajtása tárgyában *Pénzügyi Közlöny*, XLIX. évf. (1922). 16. sz. pp. 868-885.
- [53] 1925. évi 4132. (1926.VI.15.) BM. r. a katonai karhatalom igénybevételéről és alkalmazásáról, *Magyarországi Rendeleték Tára*, LX: évf. (1924.) 1. füzet pp. 275-285.
- [54] 1927. évi 60 000 (X.14.) PM rendelt a közadók kezeléséről szóló 1927. évi 600 PM. számú Hivatalos Összeállítás végrehajtása tárgyában, *Magyarországi Rendeleték Tára*, LXI. évf. (1927) I. kötet pp. 2527-2989.

Lektorálta: Szabó Andrea Dr. PhD. tanszékvezető egyetemi docens
Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar
Vám- és Pénzügyőri Tanszék
szabo.andrea@uni-nke.hu

»»»»